

РЕВИЈА ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

ГОДИНА XXIII, БР. 134 (1/2020) ЦЕНА 60 ДЕН.

СТОЖЕР

СТАВ
Митко Мацуниџе

ВИЗИЈА
Филип Клетников

**ГОДИШНИ
НАГРАДИ НА
ДПМ**

АМАРКОРД
Јелена Лукина

ИНТЕРВЈУ
Луан Старова

Издавач: **ИЗДАВАЧКА КУПНИЦА**

СОДРЖИНА

03. **Обраќање**
Главен и одговорен уредник
04. **Годишни награди на ДЛМ за 2019 г.**
Обраќање на Соња Стојановска-Евровска / Образложенија
06. **Награда „Стале Попов“**
Јован Стрелиќ
08. **Награда „Ацо Шопов“**
Пауло Македониќ
10. **Награда „Димитар Митрев“**
Катерина Кутевова
12. **Награда „Ванчо Николески“**
Зоран Пејчиќовски
14. **Став**
Мило Младенов
16. **Извадок од романот „Граница“**
Луан Старова
17. **Извадок од „Цариградски емигрант“**
Луан Старова
18. **„Роман за апоритите на емигрантскиот копнеж“**
Фарук Муџик за Луан Старова
19. **„Литературата ја крепи надежта...“**
Радомир со Луан Старова
22. **Досие Ковид-19**
Велета Танчева-Златева
23. **Преплетена поезија**
Алаш Мустар
24. **Награда „Григор Прличев“ за 2019**
Стево Симски
26. **Кол „Необична Женска нарација“ (Л. Пандева)**
Јованка Денкова
28. **Извадок од нојавен роман „Еден сив мајтовски ден“**
Тане Штефанов

Пишува: Трајче Кацаров,
Главен и одговорен уредник.

ЗА ИЗДИГНУВАЊЕ НА ДУХОТ И ДУШЕВЕН МИР

Стендал во својата книга „За љубовта“ – која никој ја сметаат за „дистракја за медијаната на морот“ – штоа што со строг и филозофски јазик ги објаснува различните чувствувача кои навистина се раѓаат и ја чинат љубовната страст – терминот прованчаност го дефинира преку совршената спротивност

31. **Современа Македонска Поезија**
Билјана Станковска
32. **Преведена проза**
Џејмс Џојс
33. **5, 4, 3, 2, 1...**
Александра Јуриќска
34. **Тања Урошевиќ**
In memoriam
36. **Петко Шипинкаровски**
In memoriam
38. **Душица Илин Шейќеровски**
In memoriam
40. **Фахри Каја**
In memoriam
42. **Амаркорд**
Јелена Лукина
44. **Визија**
Филип Клетинска
45. **Песни За деца**
Блажа Кочанска

меѓу господарот и конушаро кајда ја наоѓа таа совршена спротивност? Па, се разбира, во делото Сервантес „Дон Кихот“: господар е висок и блед; конушарот е де и сивок. Првот е опцидаторски храброст и добро воспитуван, а и ретко видена ентузијазја; втор е опцидаторски на себичност и карност; првот е целосно испос со романтични и возбудливи иматориот е пример за тревна збирка на мудри изрече; првот икогаш ја потхранува својата д со максими херојски и опасни, мислување; второт разредо некојков мудар план во кој не е пушта грезиво да го внесат нешто на ситуациите и срамат себја активности на човековото срце мигот кога првот треба да го и дот од заблудата од неуспешат неговите енерџиски фантазии, а војва обавен со дрвјашните кул коддухот.

На крајот, наместо Стендал мигот ажулуцок, ја мислам и кој всуштно се соопшта со нив намера пореди која го издвои овој фрагмент од Стендало „дистракја за медијаната на морот“. Нашот ажулуцок гласи: Се жажотна средине треба да има јажични читатели и романтични сатели. Со тоа на повиком не се приклучуваме кон Стендало совет до жажите, т. е. дека треб имават прованчан мек, но рома чен љубовник. Нашот ажул не оди подалеку ниту од ствао Чехов, кој на себја својствен не ја каже дека квалификует усле се должи на тоа што медијане сфедка како своја жана, а литер рета како љубовника.

Во време на корона-вирусот, а сите сме во изолација од страв на бидеме жртви на болеста, се јавио сјаен ден само со пот: нувањето на духот и со душан мир можаме да ги исполниме у ните што ни ги провешува бол – да останеме надвор од страв и себичните активности на човкото срце.

Нема да сме нескромни ако в покудиме овој брзо на „Стендал

НЕОБИЧНА ЖЕНСКА НАРАЦИЈА

ЗА РОМАНОТ „ДНЕВНИЦИ НА ЕДНА ЛУБОВ“
ОД ЛИЛЈАНА ПАНДЕВА

ЈОВАНКА ДЕНКОВА

Лилјана Пандева (1964) е дипломиран професор по литература и македонски јазик и магистер по филолошки науки. Пишува проза и поезија. Автор е на драмолетите за деца „Новогодишни едночинки“, на романите „Од алендата на Калина Калина“, „Воквите на Луцери“ и „Доилката“, на книгата раскази „Канцелариски испушана“ и поетската книга „Љубов од А до Ш и обратно“, „Добитник е на наградата „Стале Попов“ за најдобра проза книга за 2016 година, за ампресивниот роман „Доилката“.

Самиот наслов на нејзиниот нов роман „Дневници на една љубов“ е мошне индикативен, но истовремено неј обврзува да даде едно мало доследително теориско-литературно објаснување за поимот „дневник“. Имено, на сите не е познато што е дневник и нашето сфаќање не е далеку од вистината, нашто иако постојат многу различни толкувања на тој поим, сите имаат иста суштина. Инаку, зборот „дневник“ потекнува од латинскиот *diarium* (for day),

како „книга во која се врши дневно beleжewe на настаните и искуствата“.¹ Според Коњариниот оксфордски придружник на англиската литература (*Concise Oxford Companion to the English Literature*), дневникот е „секундна хроника на настаните“, а луѓето кои пишуваат дневници најчесто ги забележуваат личните и емотивни настани и мисли.²

Според Питер Мортон (Peter Morton), дневниците можат да се поделат во две категории: интимни и анегдотски. На ова се додава и класификацијата според полот на пишувањето. Се истакнува дека женските автори комуницираат позитивно во своите дневници, додека мажките повеќе се концентрираат на факти и настани.

Покрај тоа, Мортон укажува и на друга поделба на дневниците според односот автор-читател. Со други зборови, која е целта на авторот, дали сака неговиот дневник да биде објавен, па затоа пишува за читател, или само води дневница за себе. Последната поделба произлегува од опозицијата фикција-нефикција. Автобиографиите и стилскираните дневници претставуваат нефикционален дел од овој жанр, додека дневниците-романи се фикционален дел. Кај фикционалните дневници Питер Мортон разликува псевдодневник и дневник-иронија/потсмех. Покрај тоа, тој прецизира дека кај псевдодневниците се прави обид фикцијата да се претстави како реален дневник, наводно напишан од протагонист, и дека има многу мал, или воопшто не постои јаз меѓу лицето кое го пишува дневникот – нараторот, и читателот. За пример тој посочува дневници

¹<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/diary>, пристапено на 11.01.2014.

² *The Concise Oxford Companion to the English Literature, Definition of the genre*, ed. Margaret Drabble and Jenny Stringer.

кои, всушност, се пародија на традиционалните дневници, но она што се иронизира во нив е миметичката амбиција на романот, а не на пишувањето на дневникот. Во дневникот-иронија/потсмех односот меѓу оној кој го води дневникот и самиот дневник е ироничен. Овде линијата меѓу илузијата и автентичноста е многу тесна. Свои дневници, во суштина, се хуморно интерпретира и секогаш имаат несигурен/наверодостоен наратор-дневничар.

Во својата статија „Narrative Strategies in the Fictive Diary“, Питер Мортон објаснува дека фиктивниот дневник е посебен вид наратива за имплицитни настани во прво лице, и во таа смисла е мошне блисок со други литературни форми, како што се фиктивните автобиографии или мемоари. Самиот фиктивни дневник има долга традиција – реалистичната новела. Овде се посочуваат и можностите на фиктивните дневници: дискретен внес, површи календарски и претставен во временски секвенции, создавање впечаток за непосредност со помош на минимални јазови меѓу настаните и наративата, ретроспективен раскажувачки улог, максимализирање на документарната илузија, па дури и до точка на внесување на ковидум „рани“ информации во дневникот.

Структурна поставеност на романот „Дневници на една љубов“

Ваквата теориска подготовка сосема неј оспособува да го разгледаме наредниот роман на Лилјана Пандева, „Дневници на една љубов“. Поимот има двоседен наративен дневничко

³ Morton, Peter, "Narrative Strategies in the Fictive Diary: An Abstract." 11.01.2014.

структура, по право дел како записувач на настани/наредби, се јавува главната херојка, таа – жена, во сите постојења на овој збор. Во вториот дел авторката ќе им ја претплати улогата на нараторите/записувачите на сите кои се допреле до нејзиниот живот на некој начин – тој/докторот/нејзиниот сакан, неговата бивша сопруга, неговиот син, Далита, нејзиниот колега-доктор, пица-доставувачот (сведокот на нејзината скривена љубов), учителот по латинотанца (душе еден сведок за изонредниот флуид кој струи меѓу нив на часовите по латинотанца). Американецот од Базата на НАТО, кој ја наметнува таа недооволена љубов во условите на секојдневна борба во животот во афганистанската пустина, па така овој дел е една исповед на другите за тоа како тие ја гледале нејзината љубов. Последниот внес е повторито од докторот, кој води битка за нејзините животи, за нејзината љубов.

Уште по отвореноста на првите страници, читателот ќе се соочи со фактот дека пред себе има еден необичен роман, каков што ретко се среќава во литературата. Да, се разбира, со романи-дневници сие се среќале сите ние и ја знаеме суштината. Но авторката Пандева во случајот решила да направим една навидум „невозможна мисија“ и да ни даде чувство како да се наоѓаме среде некои научноромантичен роман за постоење на паралелни универзуми или патување низ времето. Оттука, уште на првите неколку страници, читателот кој мисли дека знае сè за дневниците – романи, ќе се соочи со една чудна ситуација, и веднаш ќе биде принуден да застане, да ја сарти претходната страница, и таа пред неа, и да почне да чита од почеток. Единствено, тоа мора да се стори за да се разбере дневничката поставка која ја привлекла авторот. По ивицата време не стигува јасно дека временската дистанца во романот опфаќа период од девет години, кои можат/можеат да се разгледуваат во три временски линии. Секој од овие три периоди е посебна нарација, која во романот е обележана и со различен фонт. Откако тоа ќе се вочи, сигурна сум дека интересот кон понатамошната содржина на романот експлозивно ќе се зголеми.

Временската оска се движи меѓу три темпорални точки: три години пред првата година, првата година и по девет години. Иако пред себе имаме преточно женски нарација, женско писмо, самата нарација не е воопшто патријархална или патријар-

на, напротив, пред нас се открива жена која својата љубов кон малку помладиот колега не ја крие, но и не ја доволува да ја објави до точка на губење на разумот. Тоа експлицитно се провлекува и во трите години, од почетокот на нејзиното познанство, меѓусебното запознавање и облекување меѓу скопскиот амбиент и скопските клинику, преку првата година среди афганистанската пустина, каде заминуваат како медицински персонал, дел од единиците на НАТО, ниту во последните шест години заедничко живеење, кога и вра дијалца наметнуваат телесните слабости. Иако целата дисеција, љубовта на нашата херојка кон колегата не е свидена на нешто дегутантно или тривијално. Иакогаш таа љубов не ги минува границите на човечноста, на нивнамата или прелубата со која толку често знае да се ивалта. Па дури и во моментите кога чувствува дека нејзината сопствена брана почнува да натпоува и да ги забиектува нејзините воспоставени принципи, каков што е тој да не тие кафе со асистент, особено не да го прими за партнер во латинотанца, да се вклат заеднички дежурства, сепак, нејзината љубов отстапува пред она што е исто така важно во животот, а тоа е посветеноста на семејството. Свесна за таа монументална градба во животот на секој човек, нашата херојка свесно, иако длабоко болно, се повлекува кога е смејството на колегата во прашање. Импонира нејзината посветеност во љубовта, во клучните моменти и за двата главни писма, како оној во нејзината борба за животот на саканиот, неизвесноста за неговата состојба, ризикот да се види саканиот во невозможните услови, а особено во моментите на душевни и физички раибор, кога заробена од непријателот, својот пријател го наоѓа во леиот на непознатата жена меѓу непријателските редови... Но не е повала и неговата посветеност во љубовта што ја чувствува кон неа, во моментите кога си го разигува животот и здравјето за да ја спаси од непријателот.

Хронотопот е познат и препознатлив, на него ќе нè „упови“ нашата авторка, тоа е Скопје и скопските клинику, тоа е НАТО, војната во Афганистан, и таа актуелност, војните, заробувањата, малтретирањето – и физичко и психичко, нејзиниот дијабетис, неговиот инвалидитет, како да се тука само за да се тестира стотициот на нејзината љубов: тој не е спречен од осакатеното тело, ниту пак таа, зашто душите им се тие душе-бавачи кои меѓусебно се от-

познаваат и комуницираат и кога се оддалечени со илјадници километри.

Чекането како идејно-естетска категорија

Овој роман го определува една естетско-идејна категорија. Тоа е чекането. Целот роман е едно сирово чекане. Тоа постојано го чека него, било да ѝ се јави или да дојде во нејзиното љубовно глејдо, на латинотанца, на кафе. Свој прв дел од романот, таа е доминантна во чекането. Мо затоа вториот дел го определува чекането на сите други. Тој ја чека неа да се разбуди од комата во која запала поради зголемениот шеќер, а потоа сите други ги чекаат и дијалца да илелеат од чеканицата на љубените и да им се вратат.

Во вториот дел од романот можаме да ја видиме и трансформацијата на љубовта. Тоа е особено видливо: во кој неговата бивша жена, кој која чувството на омраза и осорченост кон обадвата превенува во почит, кој навидум бездушната Далита чувството се трансформира од потреба да се проживее преку заробеноста, до чувство на трајна прирааност и љубов кон дијалца.

Романот завршува со едно такво повторно откривање на љубовта кај дежурниот лекар, додека биде над нејзините животи и ја очекува својата сопруга. Се остава подотворена вратата на љубовта да победи. Единствено, се воздигнува љубовта кон себе, кон другиот, кон животот воопшто, зашто преку судбината на дијалца доктори и нејзината приврзаност во неколку невозможни услови, се остава простор на само животи да ја почувствува таа нелика која сите нас нè одржува во живот, толку тенка, а сепак, посилна од сè.

Тоа е едновидување на пораката од овој навидум мал роман кој магнетски ќе го привлече читателот, длабоко ќе го преобрази, кој ќе бара од нас да му се вратиме неколкупати и со секоје ново читање ќе им го збогатува животот. Оттука, длабоко е моето уверување дека овој необичен „дневник“ заслужено ќе го заземе своето место во современата македонска литература, и тоа не само затоа што се работи за делумно женско писмо, туку затоа што проговорува за универзалните човечки вредности.

Јованка Денкова

НЕОБИЧНА ЖЕНСКА НАРАЦИЈА

(за романот „Дневници на една љубов“ од Лилјана Пандева)

Лилјана Пандева е родена во 1964 година. Таа е дипломиран професор по литература и македонски јазик и магистер по филолошки науки. Пишува проза и поезија. Автор е на драмолетите за деца „Новогодишни еднотинки“, романите „Од агендата на Калина Калин“, „Возовите на Луцерн“ и „Доилката“, на книгата раскази „Канцелариски колумни“ и поетската книга „Љубов од А до Ш и обратно“. Воедно, таа е добитник и на наградата „Стале Попов“ за најдобра прозна книга што ја доделува Друштвото на писателите на Македонија за 2016 година, за импресивниот роман „Доилката“.

Самиот наслов на новиот роман на Лилјана Пандева „Дневници на една љубов“ е мошне индикативен, но тој истовремено нè обврзува да дадеме едно мало дополнително теориско-литературно објаснување за поимот „дневник“. Имено, на сите нас, во суштина, ни е познато што е дневник, и нашето сфаќање не е далеку од вистината, зашто иако постојат многу различни толкувања на поимот „дневник“, сите тие имаат иста суштина. Инаку, зборот „дневник“ потекнува од латинскиот збор "diarium" (од "dies", со значење day-ден). Во Оксфордскиот речник, зборот „дневник“ е преведен како "книга во која се врши

дневно бележење на настаните и искуствата".¹ Според Concise Oxford Companion to the English Literature, дневникот е "секојдневна хроника на настаните", а луѓето кои пишуваат дневници најчесто ги забележуваат личните и интимни настани и мисли.²

Според Peter Morton, дневниците можат да се поделат во две категории: интимни и анегдотски. На ова, се додава и класификацијата: според полот на запишувачот. Се истакнува дека женските автори комуницираат поинтимно во своите дневници, додека мажите повеќе се концентрираат на факти и настани. Понатаму, Morton укажува и на друга поделба на дневниците според односот автор-читател, или со други зборови, која е целта на авторот, дали тој сака неговиот дневник да биде објавен, па затоа пишува за читатели, или тој само води евиденција за себе. Последната поделба произлегува од опозицијата фикција-нефикција. Автентичните и стилизирани дневници претставуваат нефикционален дел од овој жанр, додека дневниците-романи се фикционален дел. Кај фикционалните дневници, Питер Мортон разликува псевдо-дневник и дневник-иронија/потсмев. Понатаму, тој прецизира дека кај псевдо-дневниците се прави обид фикцијата да се претстави како реален дневник, наводно напишан од протагонист и дека има многу мал, или воопшто не постои јаз меѓу лицето кое го пишува дневникот-нараторот и читателот. За пример, тој посочува дневници, кои всушност се пародија на традиционалните дневници, но она што се иронизира во нив, тоа е миметичката амбиција на романот, а не на запишувачот на дневникот. Во дневникот-иронија/потсмев, односот меѓу оној кој го води дневникот и самиот дневник е ироничен. Овде линијата меѓу илузијата и автентичноста е многу тенка. Овие дневници, во суштина се хуморно интонирани и секогаш имаат несигурен/неверодостоен наратор-дневничар“.

Според Питер Мортон, во неговата статија „Наративните стратегии во фиктивниот дневник“,³ фиктивниот дневник е посебен вид на нарација за измислени настани во прво лице и во таа смисла е мошне близок со други литературни форми како што се фиктивните автобиографии или мемоари. Самиот фиктивен дневник има долга традиција – реалистичната новела. Овде се посочуваат и можностите на фиктивните дневници: дискретен внес поврзан календарски и претставен во временски секвенци, создавање на впечаток за непосредност со помош на минимални јазови помеѓу настаните и нарацијата, ретроспективен раскажувачки упад, максимализирање на документарната илузија па дури и до точка на внесување на навидум "празни" информации во дневникот“. Ваквата теориска подготовка сосема нè оспособува да го разгледаме најновиот роман на Лилјана Пандева, „Дневници на една љубов“. Романот има дводелна наративна дневничка структура. Во првиот дел како запишувач на настаните /наратор, сејавува еден женски лик, главната хероина, таа – жената, во сета полнотија на овој збор. Во вториот дел авторката ќе им ја препушти улогата на наратори/запишувачи сите оние кои се допреле до нејзиниот живот на некаков начин – тој/докторот/нејзиниот сакан, неговата бивша сопруга, неговиот син, Далила, нивниот колега-доктор, пицадоставувачот (сведокот на нивната скриена љубов), учителот по латинотанци (уште еден

¹ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/diary>, пристапено на 11.01.2014

² The concise Oxford Companion to the English Literature, Definition of the genre, ed. Margaret Drabble and Jenny Stringer, Oxford: Oxford UP, 1990. http://is.muni.cz/th/145339/ff_b/BAThesis-FinalVersion.pdf. 10.01.2014, 11.01.2014

³ Morton, Peter. "Narrative Strategies in the Fictive Diary: An Abstract." 11.01.2014. <http://ehlt.flinders.edu.au/humanities/exchange/asri/lw_symp/P_Morton_abstract.pdf>

сведок за извонредниот флуид кој струи меѓу нив на часовите по латинотанци), Американецот од НАТО базата, кој ја насетува таа недозволена љубов во условите на секојдневна борба за живот во авганистанската пустина и овој дел е една исповед на останатите за тоа како тие ја гледале нивната љубов. Последниот внес е повторно од докторот кој води битка за нивните животи, за нивната љубов.

Уште по отворањето на првите страници од романот, читателот ќе се соочи со фактот дека пред себе има еден необичен роман, каков што ретко ќе сретнете во литературата. Да, се разбира со романи-дневници сме се сретнале сите ние и ја знаеме суштината. Но, авторката Пандева во случајов решила да направи една навидум „невозможна мисија“ и да ни даде чувство како да се наоѓаме среде некаков научно фантастичен роман за постоење на паралелни универзуми или патување низ времето. Оттука, уште на првите неколку страници, читателот кој мисли дека знае сè за дневниците – романи, ќе се соочи со една чудна ситуација, и веднаш ќе биде принуден да застане, да ја сврти претходната страница, и таа пред неа, и да почне да чита од почеток. Едноставно, тоа мора да се стори за да се разбере дневничката постапка која ја применил авторот. По извесно време, ни станува јасно дека временската дистанца во романот опфаќа период од девет години, кои можат/мораат да се разгледуваат во три темпорални/временски линии. Секој од овие три периоди е посебна нарација, која во романот е обележана и со различен фонот. Откако тоа ќе се воочи, сигурна сум дека интересот кон понатамошната содржина на романот, експоненцијално ќе се зголеми.

Временската оска се движи меѓу три темпорални точки: три години пред првата година, првата година и после девет години. Иако претежно пред нас имаме женска нарација, женско писмо, самата нарација не е воопшто патетична или плачлива. Напротив. Пред нас се открива жена која својата љубов кон малку помладиот колега, не ја крие, но и не ѝ дозволува да ја обземе до точка на губење на разумот. Тоа експлицитно се провлекува и во трите години, од почетокот на нивното познанство, меѓусебното запознавање и зближување меѓу скопскиот амбиент и скопските клиници, преку првата година среде авганистанската пустина, каде заминуваат како медицински персонал, дел од единиците на НАТО, ниту во последните шест години заедничко живеење, кога и врз двајцата налегнуваат телесните слабости. Низ целата деценија, љубовта на нашата хероина, кон колегата, не е сведена на нешто дегутантно или тривијално. Никогаш таа љубов не ги минува границите на човечноста, на измамата или прељубата со која толку често знае да се извалка. Па дури и во моментите кога чувствува дека нејзината сопствена брана почнува да напукнува и да ги заобиколува нејзините востановени принципи, како оној да не пие кафе со асистент, особено не да го прими за партнер во латино танц, да си местат заеднички дежурства, сепак, нејзината љубов, отстапува пред она што е, исто така важно во животот, а тоа е посветеноста на семејството. Свесна за таа монументална градба во животот на секој човек, нашата хероина свесно, иако длабоко болно, се повлекува кога е семејството на колегата во прашање. Импонира нејзината посветеност во љубовта, во клучните моменти и за двата главни ликови, како оној во нејзината борба за животот на саканиот, неизвесноста за неговата состојба, ризикот да се види саканиот во невозможните услови, а особено во моментите на душевен и физички разбор, кога заробена од непријателот, својот пријател го наоѓа во ликот на непознатата жена меѓу непријателските редови, но не помала е и неговата посветеност во

љубовта што ја чувствува кон неа, во моментите кога си го ризикува животот и здравјето за да ја спаси од непријателот.

Хронотопот е познат и препознатлив, на него ќе не „улови“ нашата авторка, тоа е Скопје и скопските клиници, тоа е НАТО, војната во Авганистан, и таа актуелност, војните, заробувањата, малтретирањето и физичко и психичко, нејзиниот дијабетис, неговиот инвалидитет, како да се тука само за да се тестира стоицизмот на нивнат љубов: тој не е спречен од осакатеното тело, ниту пак таа, зашто душите им се тие души-близнаци кои меѓусебно се препознаваат и комуницираат и кога се оддалечени со илјадници километри.

Овој роман го определува една естетско-идејна категорија. Тоа е чекањето. Целиот роман е едно огромно чекање. Таа, постојано го чека него, било да ѝ се јави или да дојде во нивното љубовно гнездо, на латино танц, на кафе. Сиот прв дел од романот, таа е доминантна во чекањето. Но, затоа вториот дел го определува чекањето на сите останати. Тој ја чека неа да се разбуди од комата во која запаѓа заради зголемениот шеќер, а потоа сите останати ги чекаат и двајцата да излезат од чекалната на вљубените и да им се вратат.

Во вториот дел од романот можеме да ја видиме и трансформацијата на љубовта. Тоа е особено евидентно кај неговата бивша жена, кај која чувството на омраза и огорченост кон обајцата преминува во почит, кај навидум бездушната Далила, чувството се трансформира од потреба да се преживее преку заробеничката, до чувство на трајна приврзаност и љубов кон двајцата.

Романот завршува со едно такво повторно откривање на љубовта кај дежурниот лекар, додека бдее над нивните животи и ја очекува својата сопруга. Се остава подотворена вратата на љубовта да победи. Едноставно, се воздигнува љубовта кон себе, кон другиот, кон животот воопшто, зашто преку судбината на двајцата доктори и нивната приврзаност во некогаш невозможни услови, се остава простор на секое живо битие да ја почувствува таа нишка која сите нас нè одржува во живот, толку тенка, а сепак, посилна од сè.

Тоа е едно видување на пораката од овој мал на изглед, но роман кој магнетски ќе го привлече читателот, длабоко ќе го преобрази, роман кој ќе бара од вас да му се навратите неколку пати и со секое ново читање ќе ви го збогати животот. Оттука, длабоко е моето уверување дека овој необичен роман, заслужено ќе го заземе своето место во современата македонска литература, и тоа не само заради тоа што се работи за делумно женско писмо, туку затоа што проговорува за универзални човечки вредности.

